

”תערוכות בתל-אביב” / הארץ / 6.3.64 / תע' יח' / גלריה "צ'מרניסקי" / תל-אביב

תערוכת היחיד של יהודה ולרשטיינר מדגימה עיסוק בטכניקות רבות ושונות: ציורי שמן, גואש, רישומים, הדפסות עץ וליטוגראפיות. מאוסף הכולל למעלה מ-50 מוצגים שונים בטכניקות כה מרובות, אפשר לקבל תמונה ברורה למדי לא רק על שלב התפתחות, אלא גם על תפיסת עולם ציורית - במידה ויש כזאת.

יהודה ולרשטיינר הוא צייר פיגורטיבי במשמעות המסורתית של המושג. אין הוא מנסה לחקות את הטבע בדיוק - זאת לא עשה שום צייר, למרות התיאוריות השונות שהיו מקובלות בזמנים שונים - אלא למסור את מראה עיניו תוך הדגשת אספקט מסוים. הדגשת אספקט מסוים בחזות חיצונית, אם היא מודעת, או לפחות עקבית וברורה, עשויה לשוות לציורו של צייר פיגורטיבי מהסוג הנזכר גוון אישי. לא כך אצל ולרשטיינר. האספקט המודגש אינו רובד מבני, תיאורטי או רגשי-מעצב, אלא אספקט אסתטי במובן הכללי ביותר. ולרשטיינר הוא מהציירים הרואים נוף נאה ומוכנים להתחלק בהתרשמותם עם הצופה, ולשם כך הם משחזרים את הנוף מתוך אמונה שהציור ישחזר גם את ההרגשה שעורר הנוף האמיתי. תוך כדי ציור הנוף, אין ולרשטיינר חש בנוף כל דגם מיוחד או תבנית המזדקרת לעיניו ועדיפה על השאר. אילו חי לפני מאה שנה, היה יוצר נוף אקדמי סביר, ואז היתה התבנית החזותית קנה-מידה למבנה הציור. היום, כאשר גם הצייר האקדמי מנסה להבליט ולהדגיש משהו שמעבר לחזותי, וכאשר גם הצייר הפיגורטיבי ביותר אינו מוכן לתאר בדקדוק קפדני כל פרט מהמציאות החזותית, נותר צייר מסוגו של ולרשטיינר ללא קנה-מידה העוזר ומורה לו מה לצייר ומה לא לצייר מתוך המציאות החיצונית. זוהי, כמסתבר, הסיבה שוולרשטיינר בחר, כנראה בדרך לא מודעת, כאספקט שראוי להדגישו, את המושג האקלקטי והסתמי לא מעט של אסתטיקה, כפי שהיא נראית לא בנוף אלא בציורי ציירים אחרים.

נקודה זו קלה יחסית לבדיקה. אפשר לקחת תבניות מקובלות מציור פיגורטיבי ולבדוק באיזו דרך הוגשו ונתפסו ע"י ולרשטיינר. לדוגמה בלבד אפשר להשתמש בשלוש תבניות (ולבדקן: א) פרספקטיבה ועיצוב חלל. ציורו של ולרשטיינר נע בין עיצוב חופשי של נפח, תפיסה דו-מימדית מופגנת ועיצוב תלת-מימדי מורגל. בציור "איש קורא" אפשר למצוא שלוש תפיסות אלה בעת ובעונה אחת: השולחן מעוצב בפרספקטיבה מקובלת, המרברד הצבעוני נתפס בגישה דו-מימדית, ואילו האדם הקורא הוא חסר מסה וצף במרחב מעל לכסא עליו היה אמור לשבת. קומבינציה מוזרה זו, לא באה במתכוון אלא פשוט מתוך חוסר תשומת לב לבעיות עיצוב החלל הציורי. ב) תאורה. אין כלל מאחד בתפיסת התאורה.

בציור "עכו" מעובדים הבניינים בגוונים קרובים, הנתנים תחושה של אור כסוף, ואילו השמים הכחולים העזים והצללים החריפים, שייכים למערכת תאורה שונה לגמרי. גם בציורים אחרים כ"נוף" יש כמה אספקטים של תאורה בעת ובעונה אחת ללא יצירת כל אחידות או כיוון משמעותי ביניהם. (ג) צבעוניות.

ולרשטיינר נוטה לבנות משטח צבעוני משני רבדים, זה מעל זה. המשטח התחתני צבעו בצבע אחד, ואילו מעליו מונח צבע שני - בדרך כלל צבע קרוב לצבע הקומפלימנטרי, כך שדרכו אפשר להציץ בצבע הראשון. דרך ציור זו מקובלת מסיבות ספציפיות: כדי לאחד צבעים חריפים ולארגן את המבנה הצבעוני, לתת מערכת עקבית של אור-צל (בציורי קונסטבל ודלקרואה מופיע שימוש מודע דומה). אצל ולרשטיינר אין לחפש את הסיבות הפנימיות לשימוש דו־שכבתי כזה. הוא מקבל את הטכניקה בשלמותה ללא הרהור בסיבות שגרמו ליצירתה. דומה שטכניקה זו נראית לוֹלרשטיינר כטכניקה ציורית טהורה, שאינה תלויה בסיבות מבניות ציוריות או תיאוריות. האספקט היחידי הנראה לו, הוא האספקט האסתטי, כאילו אספקט זה נפרד לגמרי מהעולם המיוצג בציור. דרך זו היה בה משהו מהסבירות, אילו החתירה היתה לאספקט אסתטי טהור מופשט - אך, כאמור, אין אצל ולרשטיינר כל ניסיון להפשטה של ממש והשימוש בזוגות צבעים קומפלימנטריים נראה לו פשוט "נאה" ללא משמעות חוויתית. לשימוש זה בצבע דו־שכבתי יש עוד אספקט נוסף: אם הצייר אינו נזהר היטב - וולרשטיינר אינו נזהר - יש נטייה לצבע עבה ואפילו אטום בגלל הצביעה פעמיים. ובאמת ברוב ציורי השמן, בפרט בשימוש בצבעים כהים כשחור, כחול כהה ואפור, הצבע הוא מגושם, אטום וחסר חיים.

גם ללא דוגמאות נוספות אפשר להכיר את הדגשת הצד הדקורטיבי ללא נכונות "להסתכן" בדקורטיביות טהורה הנוטה להפשטה. דבר זה נראה בטהרתו בחיתוכי העץ, המתארים חיות: הסוס, הנמר (או נושא אחר), מתוארים בכירור, בעוד רהיטי העץ ועקבות חיתוך הסכין נשארים כרקע דקורטיבי סתמי.

ביטוי של ולרשטיינר הוא, איפוא, בדקורטיבי ובצבעוני־דקורטיבי. טבעי הדבר שמתוך 50 עבודות, תהיינה גם פגיעות קרובות אחדות. בציור "תחנת רכבת", בו אין התנגשויות מרחב ונפח, פועל הצבע כמערך דו־מימדי נאה ואסתטי. בגואש "פנים", ניתן להכיר תחילה של משחק צבעוני־ציורי, חורג משהו מגדר הדקורטיבי. אפשר לקוות שאלה הם סימנים להמשך התפתחותו הציורית של ולרשטיינר.